

ÇOCUKLUKTA YAŞANAN YA DA ŞAHİT OLUNAN AİLE İÇİ ŞİDDET: DEPRESİF BELİRTİLER, BENLİK SAYGISI VE SALDIRGANLIK ÜZERİNE ETKİLERİ

Selma TURAL HESAPÇIOĞLU *, Filiz ALTIPARMAK **

ÖZET

Amaç: Çocuklukta yaşanan aile içi şiddet çocuğun hem fiziksel hem de duygusal gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu çalışmada çocuklukta maruz kalınan ya da şahit olunan aile içi şiddetin geç ergenlikte depresif belirtiler yaşama, benlik saygısı ve saldırganlık üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Üniversite öğrencisi 304 kişi sosyodemografik bilgiler ve aile içi şiddet veri formu, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ), Beck Depresyon Envanteri (BDE), Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği ile değerlendirilmiştir. **Sonuçlar:** Olguların 52'si (%17,1) aile içi şiddete maruz kaldığını, 90'ı (%29,6) aile içi şiddete şahit olduğunu bildirmiştir, 44'ü (%14,47) hem aile içi şiddete şahit olmuş hem de maruz kalmışlardır. Aile içi şiddete maruz kalanlar, kalmayanlara göre daha fazla çocukluk çağı örselenmesi, daha fazla depresif belirti ve saldırganlık hissi yaşadıklarını bildirirlerken; benlik saygılarının da şiddete maruz kalmayanlara göre anlamlı olarak daha düşük olduğu saptanmıştır. Bireyin çocukluk çağına yaşadığı cinsel, fiziksel örselenme ve toplam ÇÖYÖ puanları ile depresif belirtiler ve her tip saldırganlık puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki mevcuttur. Çocuklukta her tip kötüye kullanım ile bireyin genç erişkinlik döneminde benlik saygısı arasında ise negatif anlamlı korelasyon izlenmiştir. **Tartışma:** Çocukluk çağına yaşanan örselenmeler erişkin çağda daha fazla depresif belirti yaşama, daha düşük benlik saygısına sahip olma, fiziksel ve sözel saldırganlık, öfkelenme ve düşmanlık hisleri besleme ile ilişkilidir. Daha sağlıklı nesiller yetiştirebilmek için çocukların aile içi şiddetten uzak tutulabilmesi gerekli görünmektedir.

Anahtar Sözcükler: Aile içi şiddet, çocuk, benlik saygısı, depresyon, saldırganlık

SUMMARY: DOMESTIC VIOLENCE EXPERIENCED OR WITNESSED DURING CHILDHOOD: EFFECTS ON DEPRESSIVE SYMPTOMS, SELF-ESTEEM AND AGGRESSION

Objective: Domestic violence that occurs during childhood might negatively affect both the physical and emotional development of children. The current study aimed to evaluate the effects of domestic violence experienced or witnessed during childhood on experiencing depressive symptoms, self-esteem, and aggression in late adolescence. **Method:** Three hundred and four university students were evaluated by using sociodemographic data and domestic violence data forms, Childhood Traumatic Events Scale (CTES), Beck Depression Inventory (BDE), Coopersmith Self-Esteem Inventory (CSE), and the Buss-Perry Aggression Scale. **Results:** Fifty-two of the cases (17.1%) reported that they were exposed to domestic violence, 90 of the cases (29.6%) reported that they had witnessed domestic violence, and 44 of the cases (14.47%) reported that they had both been exposed to and witnessed domestic violence. While those that were exposed to domestic violence reported that they had experienced more childhood maltreatment, more depressive symptoms, and aggressive emotions, their self-esteem was also significantly lower than those that were not exposed to domestic violence. While there was a significant positive correlation between the total CTES scores, sexual and physical trauma that the individual had been exposed to during childhood, and the depressive symptoms and all types of aggression; there was a significant negative correlation between self-esteem during adulthood and the positive history of any kind of abuse during childhood. **Discussion:** Trauma during childhood is related to experiencing more depressive symptoms, decreased self-esteem, and increased physical and verbal aggression, anger and hostility in adulthood. It seems a necessity to protect children from domestic violence in order to raise more healthy generations.

Key Words: Domestic violence, child, self esteem, depression, aggression

GİRİŞ

Çocukluk çağına yaşanan istismar ve ihmal gibi olumsuz yaşantılar çocuğun hem fiziksel hem de duygusal gelişimini olumsuz etkilerken, çoğunlukla erişkin yaşamda da izlerini sürdürür (Anda ve ark. 2006, Brent ve Silverstein 2013, Reavis ve ark. 2013, Sanchez ve ark. 2001). Araştırmalar erken yaşam streslerinin beyin bağlantılarında ve yapılarında uzun süreli değişikliklere

yol açtığını göstermiştir (Bremner 2003, Ehlert 2013, Sanchez ve ark. 2001). Yaşamın erken yıllarında bireyin karşılaşılabileceği streslerden biri ve belki de en sık olanı aile içi şiddettir (Lokhmatkina ve ark. 2013, Swanston ve Bowyer 2014).

Şiddet, güç ve kuvvetin bireyin ruhsal ve fiziksel bütünlüğüne yönelik tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasıdır (World Health Organization 2002). Bireyin fiziksel olarak harsar almasına, yıldırılmasına, öfkelenmesine ya da psikolojik olarak baskı altına alınmasına yol

* Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniv., Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Trabzon.

** Öğr. Gör., Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Uzmanı, Muş Aparslan Üniv., Muş.

açan tüm davranış ve müdahaleler “şiddet” olarak kabul edilir (Page ve İnce 2008).

Aile içi şiddet ise, eşler ya da aile bireyleri arasında, çoğunlukla ev içerisinde yaşanan, ilişkide üstünlük sağlamaya yönelik uygulanan şiddettir (Lokhmatkina ve ark. 2013, Swanston ve Bowyer 2014). Aile içi şiddet en sık erkeğin eşine uyguladığı şiddet şeklinde düşünülmüş ve çalışılmıştır (Howard ve ark. 2010, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü-KSGM-2008). Ancak şiddetin bulunduğu tüm ortamlarda çocuklar da gerek kurban gerekse şiddetin tanığı olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

Aile içi şiddete maruz kalan çocukların daha fazla davranışsal, sosyal, duygusal ve fiziksel zarar gördükleri sonuçlar yaşadıkları gösterilmiştir (English ve ark. 2005, Sternberg ve ark. 2006). Araştırmalar, aile içinde duygusal olarak örselenen çocukların sonraki yaşamlarında daha fazla dissosiasyon, anksiyete, depresyon, öfke (Teicher ve ark. 2006), madde kullanımı (Stein ve ark. 2002), kardiyovasküler hastalık, diyabet, obezite ve kanser (Anda ve ark. 2006, Brown ve ark. 2009, Felitti ve ark. 1998, Rohde ve ark. 2008) riski altında olduklarını göstermektedir. Fiziksel olarak şiddete maruz kalan çocuklarda da antisosyal davranışlar, madde kullanımı, şiddetle ilişkili suçlara karışma daha fazla olmaktadır (Andersen ve Teicher 2009, Bongers ve ark. 2003, Fergusson ve ark. 2008). Cinsel ve fiziksel istismara, duygusal istismarın da eklendiği olgularda yeme bozukluklarının, alkol ve madde kötüye kullanımının, sağlığı riske sokacak davranışların daha fazla görüldüğü bildirilmiştir (Rodgers ve ark. 2004).

Çocuklara sorularak veri toplanan, Amerika’da yapılan Dördüncü Ulusal İnsidans çalışmasında (NIS-4: The Fourth National Incidence Study of Child Abuse and Neglect), araştırmanın yürütüldüğü yıllar süresince zarar görme standardına göre çocukların %58’inin fiziksel, %27’sinin duygusal, %24’ünün cinsel istismara, %61’inin ise ihmale uğradığı bildirilmiştir (Sedlak ve ark. 2010).

Türkiye’de ise 7-18 yaş arası çocuk ve gençlerin %51’inin duygusal, %43’ünün fiziksel, %3’ünün cinsel istismara, %25’inin ise ihmale uğradığı saptanmıştır [T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) 2010].

Ülkemizde ve dünyada böylesi yüksek oranlarda bildirilen aile içi şiddetin hangi şeklinin bireyin yaşamında nasıl etkiler bıraktığı, bireyin erişkin yaşamda kendini algulaması ve davranışları üzerine nasıl izler bıraktığı merak edilmiştir. Bu çalışmada çocuklukta maruz kalınan ya da şahit olunan aile içi şiddetin genç erişkinlik yaşamında depresif belirtiler yaşama, benlik saygısı ve saldırganlık üzerine etkilerinin incelenerek yazına katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmaya Muş İlinde bir etik kurul bulunmadığından Karadeniz Teknik Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınması ile başlanmıştır. Araştırmaya dâhil edilme ölçütleri Muş Alparslan Üniversitesi 1.sınıflarında eğitim görüyor olmak ve çalışmaya katılmaya gönüllü olmak olarak belirlenmiştir. Muş Alparslan Üniversitesi bünyesinde 2013-2014 eğitim öğretim yılı içerisinde Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe ve Sosyoloji Bölümleri, İktisadi ve İdari Bölümler Fakültesi İktisat Bölümü, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Sınıf Öğretmenliği ve Okul Öncesi Öğretmenlikleri, Çocuk Gelişimi Meslek Yüksek Okulu 1. sınıflarına devam eden 576 öğrenci araştırmanın evrenini oluşturmuştur. T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması özet raporunda (SHÇEK 2010) en yüksek istismar oranları dikkate alınarak aile içi şiddete maruz kalma sıklığı %50±5 olarak kabul edildiğinde, örneklem büyüklüğü %99 güven aralığında 309 olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın evreni içerisinde araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğrencilere ölçekler uygulanmıştır. Aile içi şiddete maruz

kaldığını ya da şahit olduğunu bildiren katılımcıların verileri maruz kalmayan ve şahit olmayanlar ile karşılaştırılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Bilgiler ve Aile İçi Şiddet Veri Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulan formun ilk bölümünde şiddet ve aile içi şiddet kavramları açıklanmaktadır. Şiddet "Bireyin fiziksel olarak hasar almasına, yıldırılmasına, öfkelenmesine ya da psikolojik olarak baskı altına alınmasına yol açan tüm davranış ve müdahaleler" olarak tanımlanmaktadır. Aile içi şiddet ise, "eşler ya da aile bireyleri arasında, çoğunlukla ev içerisinde yaşanan, ilişkide üstünlük sağlamaya yönelik uygulanan şiddet" olarak tariflenmiştir. Formun ikinci bölümünde öğrencilerin yaşları, cinsiyetleri, anne ve babalarının yaşları, meslekleri, eğitim düzeyleri ile ilgili sosyo-demografik verilerden sonra aile içi şiddete maruz kalıp kalmadıkları, kaldırsa kim tarafından maruz kaldıkları; aile içi şiddete şahit olup olmadıkları, şahit oldularsa şiddetin kimler arasında yaşandığı sorulmaktadır.

Beck Depresyon Envanteri (BDE)

Beck tarafından 1961 yılında geliştirilmiş bir öz bildirim ölçeğidir (Beck ve ark. 1961). Her bir madde 0, 1, 2 ya da 3 olarak puanlanır, elde edilen toplam skor 0-63 arasında olabilir. Hisli tarafından 1989 yılında yapılan Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışmasında kesme puanı 17 olarak bildirilmiştir (Hisli 1989).

Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ)

Bernstein tarafından geliştirilen (Bernstein ve ark. 1994) 40 maddelik ölçeğin Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışması Aslan ve Alparslan tarafından yapılmıştır (Aslan ve Alparslan 1999). Ölçeğin yapısında duygusal kötüye kullanım ve

duygusal ihmal, fiziksel kötüye kullanım, cinsel kötüye kullanım olmak üzere üç alt faktör mevcuttur. Yüksek puanlar o tür örselenmenin sıklığına işaret etmektedir.

Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri Kısa Formu (CSE)

Coopersmith tarafından (Coopersmith 1986) geliştirilen CSE'nin kısa formunun Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışması Pişkin (Pişkin 1997) tarafından lise öğrencileri ile yapılmıştır. Envanterin kısa formunun güvenilirlik katsayısını 0,76, iç tutarlık güvenilirlik katsayısını da 0,81 olarak bulmuştur. 25 maddeden oluşan "evet" ve "hayır" şeklinde cevaplanabilen bu ölçek ile bireyin yaşamı, sosyal ilişkileri ve dayanıklılığı kendi bakış açısından değerlendirilmektedir. Ölçeğin bazı maddelerinde "evet", bazılarında ise "hayır" sıklığının işaretlenmesi 4 puan almaktadır.

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)

BPSÖ 29 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir (Buss ve Warren 2000). Sürekli saldırganlık ölçeğinin toplam skoru ile ölçülmektedir. Fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık alt ölçekleri mevcuttur. Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışması hastanede yatan madde bağımlısı, erkek hastalarda, Evren ve arkadaşları tarafından 2011'de yapılmıştır (Evren ve ark. 2011).

İşlem

Formlar araştırmacılar tarafından öğrencilere anlatılmış, araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler 30-40 dakika süren tek oturumda ölçekleri doldurmuşlardır.

İstatistiksel Değerlendirme

İstatistiksel değerlendirmeler IBM SPSS Statistics 20.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Değerlendirmelerde anlamlılık düzeyi p-değeri<0,05 olarak kabul edilmiştir. BDE, ÇÖYÖ, CSE, BPSÖ, ÇÖYÖ ve BPSÖ alt testleri

Kolmogorov Smirnov Testi ile değerlendirilmiş, normal dağılıma uymayan verilerde ortalamalar Mann Whitney U, uyanlar ise Student t testi ile karşılaştırılmıştır. Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeğinden ve alt testlerinden alınan puanların BDE, CSE, BPSÖ ve BPSÖ alt testleri ile korelasyonu Spearman korelasyon testi ile incelenmiştir. Depresif belirti ve benlik saygısı puanlarının BPSÖ toplam ve alt test puanları ile ilişkisinin incelenmesinde yine Spearman korelasyon testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerden 304'ünden elde edilen veriler ile istatistiksel analizler yapılmıştır. Olguların 194'ü kız (%63,8), 110'u (%36,2) erkektir, yaş ortalamaları $21,37 \pm 1,84$ 'tür. Olguların annelerinin yaş ortalamaları $46,52 \pm 6,72$, babalarının yaş ortalamaları ise $52,43 \pm 6,97$ olarak hesaplanmıştır. Cinsiyetler arasında aile içi şiddete maruz kalma açısından fark bulunmamıştır ($p=0,07$; $\chi^2=2700$). Aile içi şiddete maruz kaldığını ya da şahit olduğunu bildiren öğrencilerin sosyodemografik verilerinin karşılaştırılması Tablo 1'de sunulmuştur.

Öğrencilerden 52'si (%17,1) aile içi şiddete maruz kaldığını, 90'ı (%29,6) aile içi şiddete şahit olduğunu bildirmiştir. Olgulardan 44'ü (%14,47)

hem aile içi şiddete şahit olmuş hem de maruz kalmışlardır. Aile içi şiddete maruz kalanlardan 25'i sadece babasından (%48,07), 8'i sadece annesinden (%15,38), 8'i hem anne hem babasından (%15,38), 7'si abisinden (%13,46), 2'si babaanne ya da anneannesinden (%3,84), 2'si de kardeşinden (%3,84) şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Aile içi şiddete şahit olduğunu belirten 90 öğrenciden de 41'i (%45,5) anne-babası, 11'i (%12,2) babası ile abisi, 11'i (%12,2) abisi ile diğer kardeşleri, 5'i (%5,5) annesi ile abisi, 2'si (%2,2) annesi ile kardeşi, 1'i (%1,1) babası ile kardeşi arasında, diğer 19 kişi (%21,1) ise diğer geniş aile fertlerinin arasındaki şiddete şahit olduklarını belirtmişlerdir.

Aile içi şiddete maruz kalan ve kalmayan öğrenciler çocukluk çağı kötüye kullanımı, BDE, CSE ve BPSÖ puanları açısından karşılaştırılmış, sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur (Tablo 2). Bu analiz yapılırken sadece şahit olmuş olan öğrenciler analiz dışında bırakılmıştır.

Aile içi şiddete maruz kalan bireyler değerlendirme dışında bırakılarak öğrencilerin aile içi şiddete sadece şahit olmaları ile çocukluk çağı kötüye kullanımı, BDE, CSE ve BPSÖ puanlarının karşılaştırma sonuçları Tablo 3'de sunulmuştur (Tablo 3).

Tablo 1: Aile İçi Şiddete Maruz Kaldığını ya da Şahit Olduğunu Bildiren Öğrencilerin Sosyodemografik Veriler Açısından Karşılaştırılması

	Aile içi şiddete maruz kalanlar (n=52)	Aile içi şiddete maruz kalmayanlar (n=206)	p	Aile içi şiddete şahit olanlar (n=46)	Aile içi şiddete şahit olmayanlar (n=206)	p
Yaş (ortalama±SS)	22,16±1,9	21,2±1,79	0,018	21,62±1,71	21,26±1,88	0,279
Anne yaşı (ortalama±SS)	46,58±6,69	46,51±6,74	0,952	46,50±6,27	46,53±6,92	0,977
Baba yaşı (ortalama±SS)	52,29±7,40	51,27±6,89	0,392	51,77±6,79	51,28±7,06	0,607

SD: Standart sapma

Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeğinden ve alt testlerinden alınan puanların BDE, CSE, BPSÖ ve BPSÖ alt testleri ile korelasyonu incelenmiş ve Tablo 4'de gösterilmiştir (Tablo 4). Cinsel, fiziksel kötüye kullanım ve ÇÖYÖ toplam puanı ile BDE ve tüm alt testleri ile BPSÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yön-

de korelasyon olduğu görülmüştür. Tüm kötüye kullanım alt testleri ile CSE arasında ise negatif yönde korelasyon olduğu dikkati çekmektedir. Duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal puanları ise sözel saldırganlık dışındaki tüm BPSÖ puanları ve BDE puanı ile pozitif yönde anlamlı korelasyon göstermektedir.

Tablo 2: Aile İçi Şiddete Maruz Kalan ve Kalmayanların Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları, Depresif Belirtiler, Benlik Saygısı ve Saldırganlık Puanları Açısından Değerlendirilmesi

	Aile içi şiddete maruz kalmayanlar N=206	Aile içi şiddete maruz kalanlar N=52	p
Cinsel kötüye kullanım puanı	5,78±2,11	7,21±3,20	<0,0001
Fiziksel kötüye kullanım puanı	21,87±5,52	34,92±10,67	<0,0001
Duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal puanı	33,36±11,97	46,82±14,10	<0,0001
ÇÖYÖ toplam puanı	61,02±17,16	88,96±24,61	<0,0001
BDE toplam puanı	12,55±9,32	17,09±11,13	0,009
CSE toplam Puanı	70,96±18,87	59,36±20,86	<0,0001
BPSÖ toplam puanı	39,00±17,11	45,34±18,22	0,029
Fiziksel saldırganlık puanı	8,47±6,06	11,20±6,75	0,009
Sözel saldırganlık puanı	8,95±4,03	8,76±3,76	0,936
Öfke puanı	10,47±6,07	11,78±6,35	0,185
Düşmanlık puanı	12,11±6,43	12,60±5,58	0,435

ÇÖYÖ: Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeği, BDE: Beck depresyon envanteri, CSE: Coopersmith benlik saygısı envanteri, BPSÖ: Buss-Perry saldırganlık ölçeği

Tablo 3: Aile İçi Şiddete Şahit Olanların ve Olmayanların Depresif Belirtiler, Benlik Saygısı ve Saldırganlık Puanları Açısından Karşılaştırılması.

	Aile içi şiddete şahit olmayanlar N=206	Aile içi şiddete sadece şahit olanlar N=46	p
Cinsel kötüye kullanım	5,78±2,11	6,19±2,31	0,068
Fiziksel kötüye kullanım	21,87±5,52	26,58±8,69	<0,001
Duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal	33,36±11,97	38,56±13,10	0,009
ÇÖYÖ toplam puanı	61,02±17,16	71,34±21,31	0,001
BDE toplam puanı	12,55±9,32	14,12±11,06	0,399
CSE toplam Puanı	70,96±18,87	64,92±24,93	0,088
BPSÖ toplam puanı	39,00±17,11	45,00±15,94	0,046
Fiziksel saldırganlık puanı	8,47±6,06	10,02±5,47	0,015
Sözel saldırganlık puanı	8,95±4,03	10,27±4,11	0,018
Öfke puanı	10,47±6,07	11,27±6,15	0,278
Düşmanlık puanı	12,11±6,43	13,42±5,53	0,194

ÇÖYÖ: Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeği, BDE: Beck depresyon envanteri, CSE: Coopersmith benlik saygısı envanteri, BPSÖ: Buss-Perry saldırganlık ölçeği

Tablo 4: Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeğinden ve Alt Testlerinden Alınan Puanların Depresif Belirtiler, Benlik Saygısı ve BPSÖ Alt Testleri İle Korelasyonu

	Cinsel kötüye kullanım		Fiziksel kötüye kullanım		Duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal		ÇÖYÖ toplam puanı	
	r	p	r	p	r	p	r	p
BDE toplam puanı	0,250	<0,0001	0,397	<0,0001	0,395	<0,0001	0,423	<0,0001
CSE toplam Puanı	-0,175	0,004	-0,436	<0,0001	-0,464	<0,0001	-0,488	<0,0001
BPSÖ toplam puanı	0,255	<0,0001	0,394	<0,0001	0,295	<0,0001	0,366	<0,0001
Fiziksel saldırganlık puanı	0,283	<0,0001	0,402	<0,0001	0,350	<0,0001	0,405	<0,0001
Sözel saldırganlık puanı	0,128	0,032	0,154	0,010	0,098	0,101	0,128	0,033
Öfke puanı	0,117	0,048	0,282	<0,0001	0,196	0,001	0,247	<0,0001
Düşmanlık puanı	0,183	0,002	0,334	<0,0001	0,285	<0,0001	0,333	<0,0001

ÇÖYÖ: Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeği, BDE: Beck depresyon envanteri, CSE: Coopersmith benlik saygısı envanteri, BPSÖ: Buss-Perry saldırganlık ölçeği

Tablo 5: Depresif Belirtiler ve Benlik Saygısı Puanlarının BPSÖ Toplam ve Alt Test Puanları İle İlişkisi

	BDE		CSE	
	r	p	r	p
BPSÖ toplam puanı	0,400	<0,0001	-0,418	<0,0001
Fiziksel saldırganlık puanı	0,271	<0,0001	-0,327	<0,0001
Sözel saldırganlık puanı	0,093	0,180	-0,072	0,261
Öfke puanı	0,294	<0,0001	-0,300	<0,0001
Düşmanlık puanı	0,466	<0,0001	-0,497	<0,0001

BDE: Beck depresyon envanteri, CSE: Coopersmith benlik saygısı envanteri, BPSÖ: Buss-Perry saldırganlık ölçeği

Depresif belirti ve benlik saygısı puanlarının BPSÖ toplam ve alt test puanları ile ilişkisi incelenmiştir ve Tablo 5’de belirtilmiştir (Tablo 5). Sözel saldırganlık dışında tüm BPSÖ alt test puanlarının BDE ile pozitif yönde CSE ile ise negatif yönde anlamlı korelasyonu mevcuttur. BDE ve CSE puanları arasında ise negatif yönde güçlü bir ilişki mevcuttur ($r = -0,667$; $p < 0,0001$).

TARTIŞMA

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde çocukluk döneminde aile içi şiddete maruz kalma ve şahit olmanın bugünkü depresif belirtiler, benlik saygısı ve saldırganlık üzerine etkisi incelenmiştir. Aile içi şiddete maruz kalanlar örneklemin %17,1’ini, şahit olanlar ise % 29,6’sını oluşturmaktadır. Olguların % 14,47’si ise hem maruz kalmış hem de şahit olmuştur. Yakın tarihte Amerika’da yapılan bir çalışmada 1-17 yaş arası çocukların %13,7’sinin aile içinde kötü davranışa maruz kaldığı bildirilmiştir (Finkelhor ve ark. 2013). Türkiye’de yürütülen araştırmalar incelendiğinde 1993-1994 yılları arasında kırsal ve kentsel kesimde ailelerin %34’ünde fiziksel şiddete, %53’ten fazlasında sözlü şiddete rastlandı-

ğı saptanmıştır (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı 2000). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nca [Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)] yakın tarihte yürütülen ve çocuk yaş grubundaki bireylerle yüz yüze görüşerek bilgi toplanan çalışmada ise, Türkiye’de 7-18 yaş arası çocuk ve gençlerin %51’inin duygusal, %43’ünün fiziksel, %3’ünün cinsel istismara, %25’inin ise ihmale uğradığı bildirilmiştir (SHÇEK 2010). Bu çalışma örnekleminin bildirdiği “aile içi şiddete maruz kalma” ve “şahit olma” oranları daha düşüktür. Bunun nedeninin bizim çalışmamızın örneklemini oluşturan bireylerde çocukluk çağının çok eskide kalmış olması ve bazı olumsuz anıların bellekten uzaklaştırılmasının olduğu düşünülmüştür.

Bu çalışmada aile içi şiddete maruz kalanlar, en sık şiddet uygulayan kişinin babaları olduğunu, şahit olanlar en sık annesabaları arasında şiddete şahit olduklarını bildirmişlerdir. Kadına yönelik şiddet uzun yıllardır dünya ve ülke gündemini meşgul etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) 2002 yılı verilerine göre kadınların %10-69’u yaşamlarının bir döneminde eşleri ta-

rafından fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar (WHO 2002). Yapılan bir araştırmada görüşülen kadınların %40,7'si aile içi şiddete maruz kaldıklarını, bunların da %91'i eşi tarafından şiddetin uygulandığını bildirmişlerdir (Güler ve ark. 2005). Elli altı ilden kadınlarla yapılan çalışmada her 3 kadından birinin eşinden dayak yediği bildirilmiştir (Altınay ve Arat 2007). Araştırmalar erkek cinsiyette şiddet eğiliminin daha fazla olduğunu göstermektedir (Özgür ve ark. 2011). Fiziksel olarak daha güçlü olan erkek toplumsal olarak "şiddet kullanarak terbiye veren kişi" olarak da algılanmıştır, ancak bu görüş zaman içinde yıkılmaktadır (Okan İbiloğlu 2012).

Clark ve arkadaşları (2010) çalışmalarında olguları 45 yıl boyunca takip ederek olumsuz çocukluk çağı yaşantılarını incelemiş ve bu yaşantıların ergenlik, erken erişkinlik ve orta yaşlılık döneminde psikopatoloji üzerine etkisini izlemişlerdir. İlerideki yaşamda psikopatoloji ile en güçlü ilişkisi olan değişkenlerin cinsel ve fiziksel istismara maruz kalma olduğunu saptamışlar, üç ya da daha fazla olumsuz çocukluk çağı yaşantısına (aile içinde birinin hastalığı, anne ya da babanın yokluğu, kurum bakımında kalmak, ebeveyn boşanması, ebeveynleri tarafından fiziksel, cinsel istismara ve ihmale uğramak) maruz kalmanın psikopatoloji riskini 3,7 kat arttırdığını bildirmişlerdir (Clark ve ark. 2010). Bizim çalışmamızda aile içi şiddete maruz kalan bireylerde erken erişkinlikte, depresif belirtiler kalmayanlara göre daha fazla izlenmektedir. Ancak aile içi şiddete maruz kalanlar değerlendirilmeye alınmadığında, aile içi şiddete şahit olanlar olmayanlarla depresif belirtiler açısından karşılaştırıldıklarında iki grup arasında anlamlı fark olmadığı izlenmektedir. Aile içi şiddete maruz kalanlar, şahit olanlardan farklı olarak daha fazla cinsel istismara maruz kaldıklarını bildirmektedirler. Fergusson ve arkadaşları (2008) çalışmalarında erken erişkinlik döneminde ruhsal hastalıklarla çocukluk çağında fiziksel ve cinsel istismara maruz kalma arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çocuklukta fiziksel istismara maruz kalmanın ilerdeki ruhsal bozukluk yaşama riski-

ni 1,5 kat arttırdığını buna karşın cinsel istismara maruz kalmanın cinsel istismara maruz kalmayanlara göre, özellikle de penetrasyon denenmiş ya da yapılmış ise ruhsal bozukluk oranını 2,4 kat yükselttiğini göstermişlerdir. Çocukluk çağı fiziksel istismarının ilerdeki ruhsal bozukluklar üzerine zayıf bir etkisi varken, cinsel istismara maruz kalmanın ilerdeki yaşamda daha fazla ruhsal hastalık ile ilişkili olduğunu bildirmişlerdir (Fergusson ve ark. 2008). Bizim çalışmamızda da geçmişinde fiziksel ya da cinsel istismara maruz kalan bireylerde genç erişkinlik döneminde depresif belirtilerin daha yoğun olduğu izlenmektedir.

Çocuk istismarı beyin gelişimini bozarak, psikolojik izler bırakarak ya da davranışsal sonuçları nedeniyle (suçluluk, ergen gebeliği, düşük akademik başarı) yani çoklu mekanizmalar ile depresyon gelişimine neden olabilir (Colman ve Widom 2004, Rohde ve ark. 2008). Bıraktığı psikolojik izlerden biri de düşük benlik saygısı, acizlik hissidir (Rohde ve ark. 2008).

Çalışmamızda çocukluğunda aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin de şahit olan öğrencilerin de saldırganlık puanları maruz kalmayanlardan ve şahit olmayanlardan daha yüksektir, daha önce yapılan çalışmalar da aile içi şiddete maruz kalan bireylerin daha saldırgan olduklarını göstermektedir (Ayan 2007, Kolla ve ark. 2013). Bununla birlikte şahit olunan aile içi sözel şiddetin de beynin frontal, temporal ve limbik bölgelere olumsuz görgüleri taşıyan fiber yollarda değişikliklerle ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Choi ve ark. 2012). Erişkin hükümlülerin incelendiği bir çalışmada da, olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının tamamının hükümlü grupta kontrol grubundan yüksek olduğu bildirilmiştir (Reavis ve ark. 2013). Yazarlar çocuklukta yaşanan olumsuz görgülerin bireyin başkalarına güvenli bağlanma becerisini bozduğu üzerinde durmuşlardır. Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları olan erkeklerin sonraki yaşamlarında romantik eşlerine daha fazla saldırganlık gösterdikleri bildirilmektedirler (Swopes ve ark. 2013). Bu bulgu

gerek sosyal öğrenme kuramı gerekse kötü davranmanın bireyin beyin gelişiminde kalıcı değişikliklere yol açıyor olması ile ve belki de kişilere güvenli bağlanma becerisinin bozulması ile açıklanabilir (Reavis ve ark. 2013).

Çalışmamızda hem cinsel istismara hem de fiziksel istismara maruz kalanlarda, tüm saldırganlık alt test puanlarının daha yüksek oluşu; her iki istismara maruz kalmış olma durumunun da bireyi daha saldırgan, daha öfkeli ve düşmanlı hale getirmiş olabileceğini akla getirmektedir.

Duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmale uğramış bireylerin ise sözel saldırganlık dışındaki alt testlerinin uğramamış olanlardan yüksek izlenmesi ise dikkat çekicidir.

Depresif belirtiler ve benlik saygısı da fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık ile korele iken sözel saldırganlık ile aralarında anlamlı bir korelasyon izlenmemektedir. Angkaw ve arkadaşlarının (2013) savaş sonrası dönemde Travma Sonrası Stres Bozukluğu'nun (TSSB) saldırganlık ve depresyon üzerine etkisini inceleyen çalışmalarında depresif belirtilerin TSSB, sözel saldırganlık ve kendisine yönelik fiziksel saldırganlık ile ilişkili olduğunu saptamışlardır. Bu sonuçlar sözel saldırganlık ve depresyonu etkileyecek hesaba katılmamış başka değişkenlerin de varlığından kaynaklanıyor olabilir. Sözel olarak duygu dışı vurumunun depresif belirtiler ve benlik saygısı ile ilişkisini inceleyecek ileri çalışmalara ihtiyaç olabilir.

Bu çalışmada çocukluğunda aile içi şiddete maruz kalan ve şahit olan erken erişkinlik dönemindeki bireylerin erişkinlikte daha fazla saldırgan hisler yaşayabildikleri, aile içi şiddete maruz kalanların daha fazla depresif belirti sergiledikleri ve daha düşük benlik saygısına sahip oldukları izlenmiştir. Araştırmalar aile içi şiddetten en çok zarar görenlerin çocuklar olduğunu ortaya koymaktadır (Ayan 2007, Nicolson ve Wilson 2004). Etkisi yalnızca örselenmenin olduğu zaman ara-

lığında kalmamakta, yıllar sonra bile bireylerin yaşamını etkilemektedir (Reavis ve ark. 2013). Bireyin tüm yaşamı boyunca kalıcı etkileri olabilen çocukluk çağı istismar ve ihmalinin önlenmesi daha sağlıklı, daha duyarlı nesiller yetiştirmek için gerekli bir koşuldur.

Bu çalışmada kullanılan verilerin benzer çalışmalarda olduğu gibi öz bildirim yoluyla toplanmış olmaları çalışmanın bir kısıtlılığıdır. Ancak çalışmanın sonuçları olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının erişkinlik dönemindeki sonuçları ile ilgili yazınla uyumludur. Bu çalışmada aile içi şiddetin erişkin yaşamda depresif belirtiler, benlik saygısı ve saldırganlık üzerine etkisinin incelenmiş olması, diğer ruh sağlığı sorunlarına değinilmemiş olması araştırmanın bir diğer kısıtlılığıdır. Maruz kalınan ve şahit olunan aile içi şiddetin tipi ile ilgili bilgi alınmamış olması da bir kısıtlılıktır. Araştırmada değişkenler korelasyon analizleri ile karşılaştırılmıştır, bununla birlikte uzunlamasına bir çalışma olmaması, verilerin geriye dönük olarak sorulması, neden sonuç ilişkisi kurmayı zorlaştırmaktadır.

KAYNAKLAR

Altınay AG, Arat Y (2007) Türkiye'de kadına yönelik şiddet araştırma raporu. Tübitak, Ankara.

Anda RF, Felitti VJ, Bremner JD ve ark. (2006) The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood. A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci 256:174-186.

Andersen SL, Teicher MH (2009) Desperately driven and no brakes: Developmental stress exposure and subsequent risk for substance abuse. Neurosci Biobehav Rev 33:516-524.

Angkaw AC, Ross BS, Pittman JO ve ark. (2013) Post-traumatic stress disorder, depression, and aggression in OEF/OIF veterans. Mil Med 178:1044-1050.

TURAL HESAPÇIOĞLU VE ALTIPARMAK

- Aslan H, Alparslan N (1999) Çocukluk örselenme yaşantıları ölçeğinin bir üniversite öğrencisi örnekleminde geçerlik, güvenirlik ve faktör yapısı. *Turk Psikiyatri Derg* 10:275-285.
- Ayan S (2007) Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 8: 206-214.
- Beck AT, Ward CH, Mendelson M ve ark. (1961) An inventory for measuring depression. *Arch Gen Psychiatry* 4:561-571.
- Bernstein DP, Fink L, Handelsman L ve ark. (1994) Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *Am J Psychiatry* 151:1132-1136.
- Bongers IL, Koot HM, Van der Ende J ve ark. (2003) The normative development of child and adolescent problem behavior. *J Abnorm Psychol* 112:179-193.
- Bremner JD (2003) Long-term effects of childhood abuse on brain and neurobiology. *Child Adolesc Psychiatr Clin North Am* 12:271-292.
- Brent DA, Silverstein M (2013) Shedding light on the long shadow of childhood adversity. *JAMA* 309:1777-1778.
- Brown DW, Anda RF, Tiemeier H ve ark. (2009) Adverse childhood experiences and the risk of premature mortality. *Am J Prev Med* 37:389-396.
- Buss AH, Warren WL (2000) *The Aggression Questionnaire Manual*. Los Angeles, CA: Western Psychological Services.
- Choi J, Jeong B, Polcari A ve ark. (2012) Reduced fractional anisotropy in the visual limbic pathway of young adults witnessing domestic violence in childhood. *Neuroimage* 59:1071-1079.
- Clark C, Caldwell T, Power C ve ark. (2010) Does the influence of childhood adversity on psychopathology persist across the lifecourse? A 45-year prospective epidemiologic study. *Ann Epidemiol* 20:385-394.
- Colman R, Widom C (2004) Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: A prospective study. *Child Abuse Negl* 28:1133-1151.
- Coopersmith S (1986) *Self-esteem inventories*. California. Consulting Psychologists Press.
- Ehlert U (2013) Enduring psychobiological effects of childhood adversity. *Psychoneuroendocrinology* 38:1850-7.
- English DJ, Edleson JL, Herrick ME (2005) Domestic violence in one state's child protective caseload: A study of differential case dispositions and outcomes. *Child Youth Serv Rev* 27:1183-1201.
- Evren C, Çınar Ö, Güleç H ve ark. (2011) The validity and reliability of the Turkish version of the buss-perry's aggression questionnaire in male substance dependent inpatients. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi* 24:283-295.
- Felitti VJ, Anda RF, Nordenberg D ve ark. (1998) Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults. The adverse childhood experiences (ACE) study. *Am J Prev Med* 14:245-58.
- Fergusson DM, Boden JM, Horwood LJ (2008) Exposure to childhood sexual and physical abuse and adjustment in early adulthood. *Child Abuse Negl* 32:607-619.
- Finkelhor D, Turner HA, Shattuck A ve ark. (2013) Violence, crime, and abuse exposure in a national sample of children and youth: An update. *JAMA Pediatr* 167:614-21.
- Güler N, Tel H, Tuncay FÖ (2005) Kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi* 27, 51-56.
- Hisli N (1989) Beck Depresyon Envanterinin üniver-

site öğrencileri için geçerliliği, güvenilirliği. *Psikoloji Dergisi* 7:3-13.

Howard LM, Trevillion K, Khalifeh H ve ark. (2010) Domestic violence and severe psychiatric disorders: prevalence and interventions. *Psychol Med* 40:881-893.

Kolla NJ, Malcolm C, Attard S ve ark. (2013) Childhood maltreatment and aggressive behaviour in violent offenders with psychopathy. *Can J Psychiatry* 58:487-94.

KSGM (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü) (2008) Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması. <http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/istatistikler.htm> adresinden 23.03.2010 tarihinde alınmıştır.

Lokhmatkina NV, Feder G, Blake S ve ark. (2013) Longitudinal measurement of cortisol in association with mental health and experience of domestic violence and abuse: Study protocol. *BMC Psychiatry* 13:188.

Nicolson P, Wilson R (2004) Is domestic violence a gender issue? Views from a British City. *J Comm Appl Soc Psychol* 14:266-283.

Okan İbiloğlu A (2012) Aile içi şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 4:204-222.

Özgür G, Yörükoğlu G, Baysan Arabacı L (2011) Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi-Journal of Psychiatric Nursing* 2:53-60.

Page AZ, İnce M (2008) Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları* 11:81-94.

Pişkin M (1997) Türk ve İngiliz Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Yönünden Karşılaştırılması. III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bilimsel Çalışmaları ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayını.

Reavis JA, Looman J, Franco KA ve ark. (2013) Adverse childhood experiences and adult criminality: How long must we live before we possess our own lives? *Perm J*; 17:44-48.

Rodgers CS, Lang AJ, Laffaye C ve ark. (2004) The impact of individual forms of childhood maltreatment on health behavior. *Child Abuse Negl* 28:575-586.

Rohde P, Ichikawa L, Simon GE ve ark. (2008) Associations of child sexual and physical abuse with obesity and depression in middle-aged women. *Child Abuse Negl* 32:878-87.

Sanchez MM, Ladd CO, Plotsky PM (2001) Early adverse experience as a developmental risk factor for later psychopathology: Evidence from rodent and primate models. *Dev Psychopathol* 13:419-449.

Sedlak AJ, Mettenburg J, Basena M ve ark. (2010) Fourth National Incidence Study of Child Abuse and Neglect (NIS-4): Report to Congress, Executive Summary. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families.

Stein JA, Burden LM, Nyamathi A (2002) Relative contributions of parent substance use and childhood maltreatment to chronic homelessness, depression, and substance abuse problems among homeless women: Mediating roles of self-esteem and abuse in adulthood. *Child Abuse Negl* 26:1011-1027.

Sternberg KJ, Lamb ME, Guterman E ve ark. (2006) Effects of early and later family violence on children's behavior problems and depression: A longitudinal, multi-informant perspective. *Child Abuse Negl* 30:283-306.

Swanston J, Bowyer L (2014) Towards a richer understanding of school-age children's experiences of domestic violence: The voices of children and their mothers. *Clin Child Psychol Psychiatry* 19:184-201.

Swopes RM, Simonet DV, Jaffe AE ve ark. (2013) Adverse childhood experiences, posttraumatic stress disorder symptoms, and emotional intelligence in partner aggression. *Violence Vict* 28:513-530.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. (2000) Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları. Ankara.

T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme

Kurumu (SHÇEK) (2010) Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması özet raporu. [url//atud.org.tr/kutuphane/unisefrapor.pdf](http://atud.org.tr/kutuphane/unisefrapor.pdf) (14.08.2013 tarihinde internetten alınmıştır).

Teicher MH, Samson JA, Polcari A ve ark. (2006) Sticks, stones and hurtful words: Relative effects of various forms of childhood maltreatment. *Am J Psychiatry* 163: 993-1000.

Turan N, Tufan B (1987) Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri’nin (SEI) geçerlik-güvenirlilik çalışması, İstanbul 23. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, İstanbul.

World Health Organization (WHO) (2002) Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu: Özet Genova.